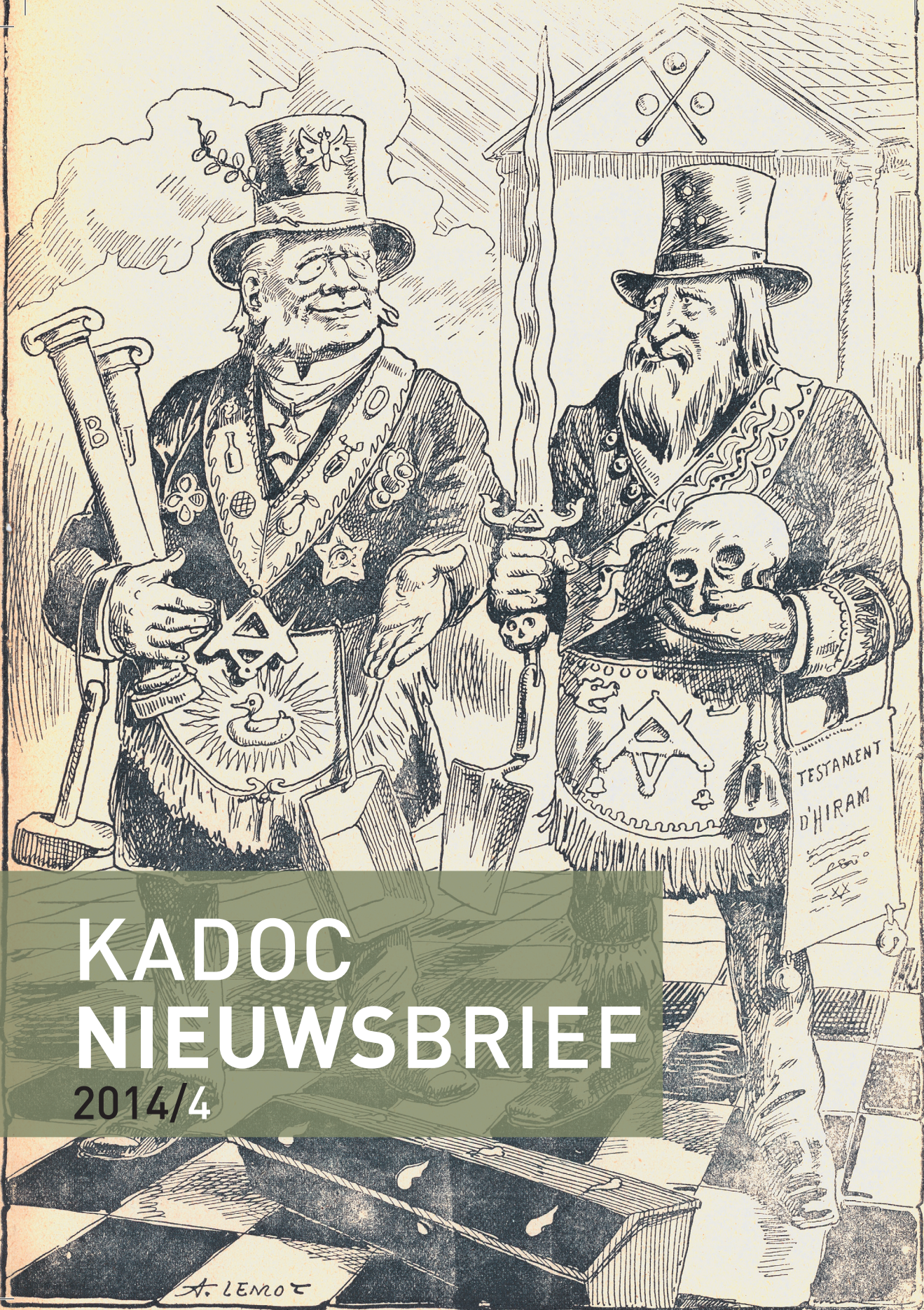

KADOC NIEUWSBRIEF

2014/4

INHOUD

- 4 “Ik heb u voor Mij bestemd.” Archief zusters van de Heilige Jozef
- 10 *De andere verbeeld / Verbeeld gevaar*. Tentoonstelling over beeldvorming in religieuze kunst
- 14 De waarheid, niets dan de waarheid
- 16 Een geval apart. Middenstandsnieuws uit Aalst
- 20 UNEXPOSED. Fotocircuit Leuven in KADOC
- 24 Emotionele momenten

COLOFON

Werkten mee aan dit nummer

Lieve Claes | Jan De Maeyer | Carine Dujardin | Roeland Hermans | Peter Heyrman | Sebastien Libens | Jo Luyten | Luc Vints | Karen Wyckmans

Vormgeving

Alexis Vermeylen

Druk

Peeters, Herent

Verschijnt tweemaandelijks

wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Kantoor van afgifte

3000 Leuven 1

Verantwoordelijke uitgever

Emmanuel Gerard

Kortrijksestraat 351 | 3010 Leuven (Kessel-Lo)

KADOC

Documentatie- en onderzoekscentrum voor religie, cultuur en samenleving

Vlamingenstraat 39 | 3000 Leuven | +32 (0) 16 32 35 00

postmaster@kadoc.kuleuven.be | kadoc.kuleuven.be

Giften voor KADOC

kunnen worden overgemaakt op rekeningnummer

BE45 7340 1941 7789 van de KU Leuven met vermelding

‘400/0000/53084 gift KADOC’. Vanaf 40 euro wordt een fiscaal attest bezorgd.

Deze Nieuwsbrief wordt u in het kader van onze taak tot publiekscommunicatie gratis toegezonden. Niet dat KADOC geen financiële noden heeft. Zo is uw steun voor de realisatie van het erfgoeddepot in Heverlee ook erg welkom. Daarvoor ontvangt het centrum immers geen overheidssubsidie. Inlichtingen over de modaliteiten van het bouwfonds vindt u in een speciale brochure die u op eenvoudige aanvraag wordt toegezonden. U kunt natuurlijk ook rechtstreeks het bouwfonds steunen via een overschrijving op rekeningnummer BE45 7340 1941 7789 van de KU Leuven met vermelding van de gestructureerde mededeling +++400/0000/49448+++. Daarvoor wordt vanaf 40 euro een fiscaal attest bezorgd.

Cover: spotprent
uit *De Waarheid*,
september 1907.
[KYB73]

Met steun van de
Vlaamse overheid

De ingang van
het klooster van
de zusters van de
Heilige Jozef in
de Zilverstraat in
Brugge, ca. 1900.

“IK HEB U VOOR MIJ BESTEMD”

Archief zusters van de Heilige Jozef

Jo Luyten

In december 2008 vertrouwde de congregatie van de jozefieten het archief van haar generaal bestuur en dat van haar stichter, Constant-Guillaume Van Crombrugghe, aan KADOC toe. In 1817 had deze Gentse kanunnik een congregatie van mannelijke religieuzen gesticht die zich zou toeleggen op katholiek jongensonderwijs, onder andere in colleges in Geraardsbergen, Melle, Tienen en Leuven. Van Crombrugghe stichtte naast dit onderwijsinstituut ook nog drie congregaties van vrouwelijke kloosterlingen. Een van hen deponeerde in 2013 haar archieven eveneens bij KADOC. Het archief van de zusters van de Heilige Jozef in Brugge werd in het voorjaar van 2014 ontsloten en toegankelijk gemaakt voor onderzoek.

Op 6 maart 1817 stichtte Constant-Guillaume Van Crombrugghe (1789-1865), later kanunnik en aartsdiaken van het Gentse Sint-Baafskapittel, een speldewerkers- of spinschool voor behoeftige meisjes aan de Vismarkt in Aalst. Hij richtte de school op naar aanleiding van de economische en morele noodtoestand waarin de arme bevolking door de hongersnood van 1817 was terechtgekomen. Voor de praktische realisatie van zijn initiatieven kon Van Crombrugghe een beroep doen op de Aalsterse Coleta De Brandt (1780-1856). Zij kreeg hulp van enkele juffrouwen die zich als een devote gemeenschap van geestelijke dochters organiseerden. De zusters engageerden zich niet alleen in het onderwijs, maar ook in de armen- en ziekenzorg. Hun religieuze gemeenschap werd al snel verrijkt met tal van nieuwe leden en vanuit de provincies Brabant, Antwerpen en de beide Vlaanderen werden aanvragen gestuurd om zusters te bekomen voor het vervullen van de plaatselijke noden in onderwijs en verpleging. Zo kwamen er nieuwe vestigingen in Geraardsbergen en Moeskroen. In Bellegem bekommerde een groep zich over een godshuis voor zieken. De leefregel die al vanaf 1818 door deze ‘dogters van Maria en Joseph gezeyd zusters van den H. Joseph’ in gebruik was, werd op 19 maart 1831 door de Gentse bisschop Jan-Frans Van de Velde (1779-1838) goedgekeurd.

De opdrachten in verschillende bisdommen gaven aanleiding tot tal van organisatorische problemen. Van Crombrugghe zag zich

genoodzaakt zijn zusters te groeperen in meerdere onafhankelijke kloostercongregaties. Zo werden de zusters van Geraardsbergen in 1834 als 'zusters van Maria en Jozef' verenigd in een autonome congregatie. Hun apostolaat lag hoofdzakelijk in de verpleging. Vier jaar later gingen ook de zusters actief in het bisdom Brugge op vraag van Franciscus Boussen, eerste bisschop van het nieuw opgerichte bisdom Brugge en voormalig vicaris-generaal van het bisdom Gent, een eigen diocesane apostolische congregatie vormen, erkend als 'zusters van de Heilige Jozef' (1838). Zij legden zich toe op zowel onderwijs als verpleging. De Aalsterse zusters ten slotte vormden vanaf hetzelfde jaar de congregatie van de 'dames van Maria'. Zij openden dagscholen en pensionaten voor de meer geëde burgerij.

De gemeenschap van de zusters van de Heilige Jozef van Uitkerke, winter 1958.

Al die opsplitsingen van kloostergemeenschappen voerde de pedagoo Van Crombrugghe door om de noden aan onderwijs die verschillend waren voor armen en rijken, op te vangen. Hij wenste ook geen inbreuk te plegen op de jurisdictie van de bisschoppen van Brugge en Mechelen. De congregaties van Brugge en Geraardsbergen bleven doorheen hun geschiedenis van diocesaan recht, terwijl de dames van Maria in 1891 naar pauselijk recht overgingen.

De zusters van de Heilige Jozef

De Brugse congregatie van de zusters van de Heilige Jozef telde op het moment van haar verzelfstandiging drie huizen, namelijk in Bellegem (1830), Wakken (1831) en Brugge (1832). Later trokken de zusters ook nog naar Oostende (1838), Watou (1843), Blankenberge (1850), Mesen (1856) en Sint-Baafs-Vijve (1873). Het moederhuis van de congregatie was aanvankelijk in Bellegem nabij Kortrijk gevestigd, nadien in Oostende en vanaf 1886 definitief in de Zilverstraat in Brugge. In de loop van de twintigste eeuw volgden nog tal van nieuwe stichtingen, onder meer in Waasten (1925), Sint-Michiels-Brugge (1951), Uitkerke (1956), Neerwaasten (1959) en Mannheim in Duitsland (1961).

Vanaf 1932 stuurde de congregatie haar eerste missiezusters uit. Zij vestigden zich in de missiepost Mérode-Salvator in Congo, waar ze samenwerkten met de missionarissen van Scheut. In 1968 trokken de eerste zusters naar Chili.

Kloosterfusies

Tal van kleinere kloostercongregaties uit het bisdom Brugge kregen in de jaren 1950 te maken met een door de kerkelijke overheid opgelegde fusie. Zo sloten een aantal diocesane congregaties bij de zusters van de Heilige Jozef aan: de zusters van Liefde van Sint-Jozef van Ieper (1955) en de zusters van de Heilige Theresia van Rollegem (1957). Deze laatste zusters hadden basisscholen en een medisch pedagogisch instituut in beheer. Ook de Ieperse zusters hadden lagere scholen, een beroepsschool en een rustoord. De archieven van beide congregaties werden in het archief van de Brugse congregatie gedeponneerd en nu ook ontsloten. Tussen 1960 en 1976 waren ook de zusters van de Heilige Gehoorzaamheid van De Panne met de Brugse congregatie verenigd. Zij werden nadien evenwel opnieuw een zelfstandige congregatie.

Een ruime honderd jaar vroeger al had nog een zustergemeenschap zich met de zusters van de Heilige Jozef verenigd. De werkschool van Blankenberge, opgericht in 1832, en de hieraan verbonden gemeenschap van geestelijke onderwijzeressen onder leiding van Maria-Vincentia Khnopff, werden in december 1851 door de Brugse zustercongregatie overgenomen. Het betekende voor de zusters van de Heilige Jozef de start van een bloeiend apostolaat in dit West-Vlaamse vissersdorp. Bij de inventarisatie van het archief kwam het oorspronkelijke ceremoniaalregister voor de kleding en de professie van de zusters van Onze-Lieve-Vrouw Onbevleete Ontvangenis, de oorspronkelijke zustergemeenschap van het Blankenbergse instituut, boven water. Het is quasi het enige getuigenis van dit negentiende-eeuwse religieuze instituut.

Archief

Het archief van de zusters van de Heilige Jozef is het resultaat van een post factum samenbrengen en verzamelen van archiefbescheiden. Een echt documentbeheer binnen het hoofdbestuur en de religieuze gemeenschappen is er doorheen de jaren blijkbaar niet of nauwelijks geweest. Aandacht voor het archief kwam er pas vanaf de jaren 1980 toen de vier door kanunnik Van Crombrugge gestichte congregaties op geregelde tijdstippen samenkwamen om hun gedeelde geschiedenis en spiritualiteit te bestuderen en te beleven. Ondanks het ontbreken van een planmatig archiefbeheer bevat het congregatiearchief toch enkele bijzonder mooie reeksen en uiterst fraaie stukken. Zo zijn de omzendbrieven die de algemene oversten en geestelijke directeurs vanaf 1850 aan hun kloosters richtten, in origineel of afschrift bewaard. Zij geven een uitstekende kijk op het reilen en zeilen van de congregatie. In combinatie met de congregatiekroniek vormen zij een ongekende bron voor de institutionele geschiedenis van de West-Vlaamse kloostergemeenschap.

Vooral de ruim driehonderd persoonsdossiers van zusters springen in het oog. Zij bieden stamboomonderzoekers of familievorsers toegang tot heel wat genealogische informatie. Het archief biedt ook een goede kijk op de materiële groei en latere afbouw van het instituut en zijn patrimonium. De zusters beheerden hun eigendommen immers als een 'goede huisvader', getuige de talrijke archiefstukken over het beheer van klooster- en schoolgebouwen, de boekhoudkundige registratie van de inkomsten en uitgaven, de bruidschatten en andere roerende eigendommen.

De gemeenschap
van de zusters van
de Heilige Jozef in
Wakken, ca. 1930.

Inkleding van zes zusters van de Heilige Jozef, Brugge, 1960.

De eigenlijke kloosterarchieven zelf zijn veeleer pover van inhoud. Slechts in enkele gevallen werd een gedeelte van het communityarchief bewaard. Vaak bevatten die archieven niet meer dan later aangelegde documentaire bundels over de aanwezigheid van de zusters op een welbepaalde locatie.

Ter aanvulling van het reeds eerder bij KADOC gedeponeerde persoonlijk archief van Van Crombrugghe bevat de recente archiefoverdracht door de zusters van de Heilige Jozef nog origineel archiefmateriaal van de stichter. Deze papieren getuigen van de 'vaderlijke' betrokkenheid van Van Crombrugghe bij de spirituele en organisatorische groei van de zustergemeenschap. Een parel is de 'Première esquisse de la Règle des soeurs de St. Joseph à Alost, 1817'. Het betreft de oorspronkelijke leefregel voor de Aalsterse zustercommuniteit die in 1817 door Coleta De Brandt werd neergeschreven en door Van Crombrugghe werd geannoteerd. Ook de 'Regels of Beschikkingen voor de vergaederinge der geestelijke Dogters in de Arme School te Belleghem' bleef bewaard.

Geestelijke directeurs

De congregatie is in haar geschiedenis van ruim 150 jaar steeds begeleid geweest door vooraanstaande priesters uit de Brugse clerus, zo onder anderen in de negentiende-eeuwse covisitor van de regulieren in België Joannes-Ignatius Scherpereel (1806-1869), de latere bisschop van Brugge Gustaaf-Jozef Waffelaert (1847-1931)

en de Brugse vicaris-generaal Henricus Mahieu (1874-1955). De aanstelling van deze 'monseignori' als algemeen directeur van de congregatie wijst uiteraard op het grote belang van de zusters van de Heilige Jozef en hun apostolaatwerken in het Brugse diocesis. Van deze directeurs werden tal van archivalia bewaard. De Brugse kanunnik Felix Van den Berghe (1919-2006), secretaris van het bisdom Brugge en prominent Ruusbroecs specialist, deponeerde zelfs een belangrijk deel van zijn persoonsarchief in het congregatiearchief van de zusters. Van den Berghe was er in de jaren 1955-2000 algemeen directeur en begeleidde de zusters in deze postconciliaire periode en bij de modernisering van hun kloosterleven. Zijn archief bevat naast briefwisseling heel wat genealogisch materiaal en een uitgebreide collectie conferenties, homilieën en omzendbrieven aan de zusters. Ook de bundel over zijn buitenlandse studiereizen (onder meer in Congo) is van belang.

Zusters en leerlingen van de normaalschool van de zusters van de Heilige Jozef in de Ballestraat in Brugge, 1929.

Het archief van de congregatie bevat ook nog een aantal interessante nevenarchieven. Zo deponeerde de vereniging 'Vrienden van Sint-Jozef Brugge' haar archief bij de zusters. Deze laatste hadden doorheen de jaren een belangrijke rol in de vereniging vervuld.

Inzage van de archiefbundels kan mits de uitdrukkelijke toelating van de verantwoordelijken van de congregatie.

DE ANDERE VERBEELD / VERBEELD GEVAAR

Tentoonstelling over beeldvorming in religieuze kunst

Karen Wyckmans

Bijna dagelijks ontmoeten we mensen uit andere culturen, op straat, in de metro of op televisie. Die ‘andere’ boezemt misschien angst in of wekt net fascinatie op. Dat was vroeger niet anders. De tentoonstelling *De andere verbeeld / Verbeeld gevaar* belicht aan de hand van Vlaamse en Nederlandse religieuze kunst uit de periode 1450-1750 de beeldvorming over ‘zwarten’, ‘joden’, ‘Turken’, ‘kettters’ en ‘katholieken’.

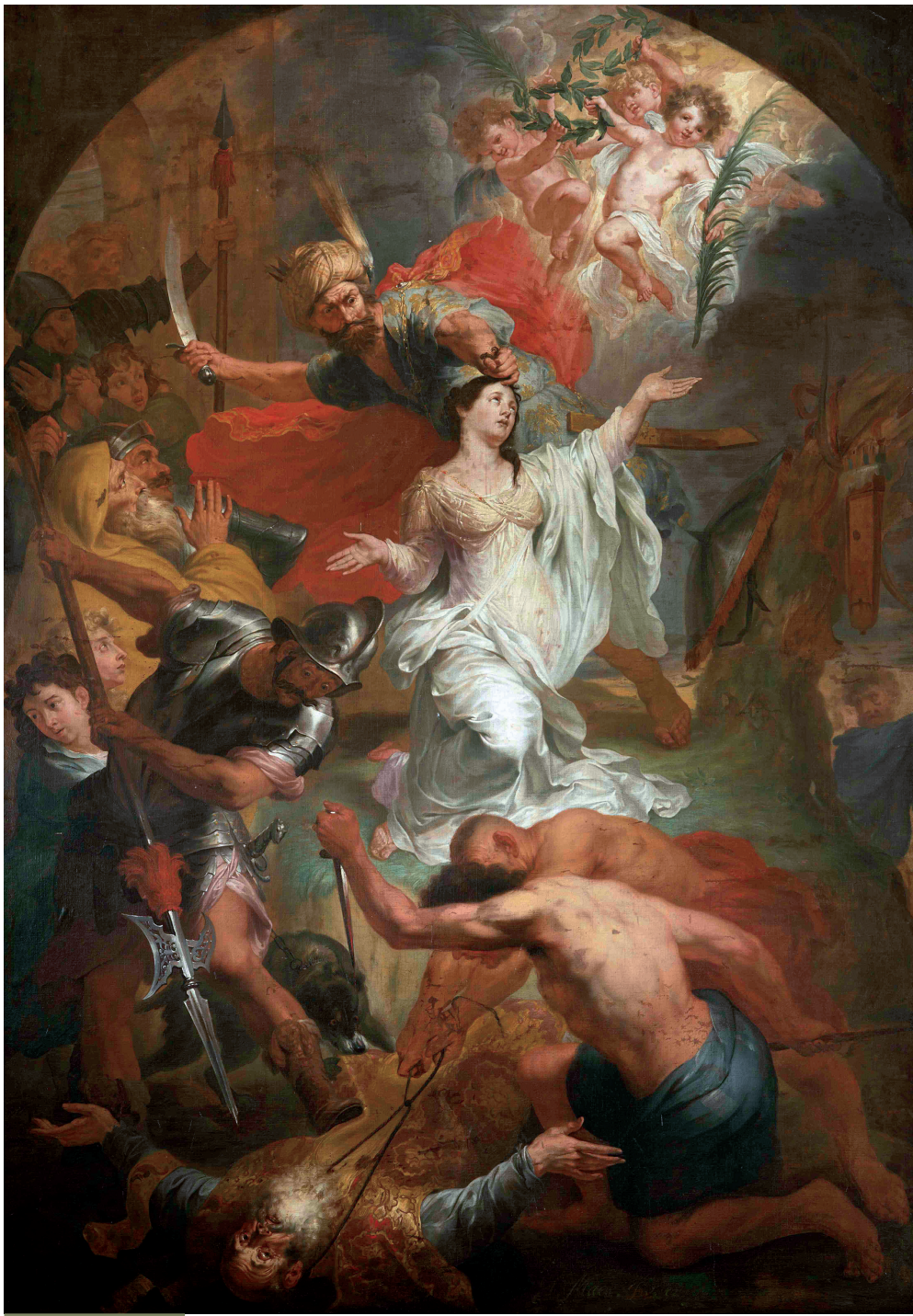
De tentoonstelling, een initiatief van Kerkwerk Multicultureel Samenleven vzw en met medewerking van KADOC, was al op verschillende locaties te zien en vindt tot 25 september onderdak in de KADOC-kapel. Vijf grote billboards tonen religieuze schilderijen afkomstig uit Vlaamse en Nederlandse musea en kerken. Wie staat er allemaal afgebeeld? Waarom worden ze net op die manier voorgesteld? En vooral, wat leren de schilderijen ons over de wijze waarop naar de ‘andere’ werd gekeken in die tijd? Op die vragen wil de tentoonstelling een antwoord bieden. Velen onder ons zijn immers niet meer vertrouwd met de verhalen en symbolen in de religieuze kunst.

Neem nu het schilderij van Peter Van Lint uit de Antwerpse Sint-Jacobskerk (op de volgende bladzijde). Het toont hoe de apostelen Petrus en Paulus afscheid nemen van elkaar. Beiden waren ter dood veroordeeld. Ze stierven wel op een andere wijze: rechtsboven in het schilderij wordt Petrus gekruisigd, de straf voor ‘vreemdelingen’; linksonder zien we hoe Paulus – als Romeins staatsburger – wordt onthoofd. Opvallend is de donkere huidskleur van de beul.

De ‘slechte’ is wel vaker de ‘andere’ (en omgekeerd), zelfs als dat niet overeenstemt met de werkelijkheid. Het zeventiende-eeuwse schilderij *Onthoofding van de Heilige Dimpna* (op bladzijde 12) is daar een voorbeeld van. De heidense Ierse koning Damon die met zijn dochter Dimpna wilde huwen en haar uiteindelijk vermoordde, wordt voorgesteld als oosterling. In de legende van de heilige is daarvoor evenwel geen verklaring te vinden. Dat het tweede Beleg van

Peter Van Lint,
*H. Petrus en
H. Paulus nemen
afscheid van elkaar*,
1655. Sint-Jacobs-
kerk, Antwerpen.
[© Luc Van
Hoeylandt]

Godfried Maes de
Jonge, *Onthoofding
van de H. Dimpna*,
1688. Sint-Dimpna-
kerk, Geel.
[© Luc Van
Hoeylandt]

Wenen (1683) door de Osmanen maar enkele jaren achter de rug was, verklaart wel waarom de schilder 'inspiratie' in het oosten zocht.

Het schilderij *Overwinning van de waarheid op de ketterij* (hierboven) uit de Gentse Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk, een kopie van een werk van Rubens, geeft een overzicht van alle mogelijke vijanden. Rond de vrouw, de personificatie van de triomferende katholieke kerk, bevinden zich de reformatoren Luther, Calvin en Zwingli en verder ook de twaalfde-eeuwse ketter Tanchelm. Voorts zien we nog twee vluchtende figuren: een moslim en een jood. Die laatste wordt afgebeeld met een dolk in de ene hand en een doorboorde, bloedende hostie in de andere. Dat verwijst naar de oude antisemitische legende waarin joden hosties stelen en ze doorboren met een dolk.

Dergelijke legenden, (anachronistische) zienswijzen en stereotiepe uitbeeldingen belicht de tentoonstelling aan de hand van een mooie staalkaart van de religieuze kunst uit de Lage Landen. Benieuwd of het ook uw blik op de 'andere' zal beïnvloeden.

U kunt de tentoonstelling nog bezoeken tot 25 september. Een groepsbezoek, ook in klasverband, kunt u aanvragen via karen@kms.be of 02 502 11 28. Er zijn twee vrije rondleidingen voorzien: zaterdag 13 (11.00) en zondag 21 (15.00) september. Inschrijven is noodzakelijk. Meer informatie vindt u op de KADOC-website of op www.deandereverbeeld.wordpress.com.

Overwinning van de waarheid op de ketterij (onbekend; kopie naar Peter Paul Rubens), 17de eeuw. Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk, Gent. [© Luc Van Hoeylandt]

Voor de vrijmetselaars zijn alle godsdiensten goed: Boedhisme, Mahomethisme, Heidendom, Jodendom, enz. enz., alles is goed, uitgenomen de eenige ware godsdienst: het Catholicisme.

Spotprent uit
De Waarheid,
april 1909.
[KYB73]

DE WAARHEID, NIETS DAN DE WAARHEID

Roeland Hermans

Een bonte parade van gelovigen trekt voorbij. Het laat de twee mannen op het heuveltje onverschillig. Hun aandacht én afkeer is gericht op de hoger gelegen kerk. Deze spotprent verscheen in 1909 in het maandblad *De Waarheid*. De illustraties in de eerste jaargangen van dat tijdschrift sluiten nauw aan bij de thematiek van de tentoonstelling *De andere verbeeld / Verbeeld gevaar*, die elders in dit nummer wordt besproken, namelijk de beeldvorming van de 'andere'.

Uitgedaagd door antiklerikale en antikatholieke 'krachten' wendde de kerk vanaf de negentiende en vooral in de twintigste eeuw de populaire media aan. Niet alleen bleken die media een machtig wapen bij de directe aanval op de ondermijners van haar positie, ze waren bovendien uitstekende instrumenten om de gelovigen bij de les te houden. *De Waarheid* maakte van die laatste strategie gebruik, maar beoogde impliciet ook de andere.

Het blad, dat verscheen vanaf januari 1907, was een uitgave van het Algemeen Werk der Geloofsverdediging van de dominicanen in Antwerpen. Met kleine, eenvoudig geschreven artikels richtte het zich tot de volksmassa. De katholieke geloofswaarheden werden uitgelegd, waarbij de positieve invloed van het geloof op huisgezin, school en maatschappij werd beklemtoond. Daarnaast kregen de lezers modelantwoorden aangereikt die ze konden gebruiken bij provocerende vragen van andersdenkenden.

Dat programma kreeg ook vorm in de humoristische illustraties die het tijdschrift verluchtten. Vele spotprenten waren van de hand van de Franse karikaturist Achilles Lemot (1846-1909). Onder andere voor het Franse weekblad *Le Pèlerin* tekende hij 'antwoorden' op de antiklerikale politiek in de republiek. Diezelfde tekeningen bewezen blijkbaar ook in de Vlaamse context hun diensten. Tientallen prenten van Lemot verschenen tussen 1907 en 1909 in *De Waarheid*.

Voorals de stereotiepe voorstellingswijze van de 'andere' trekt daarbij de aandacht. Joden (met kromme neuzen) en vooral vrijmetselaars (met passer en winkelhaak) werden genadeloos over de hekel gehaald. Andere (geloofs)overtuigingen, zoals in deze tekening, kwamen eerder zelden voor. Vormden zij minder een bedreiging voor dé waarheid?

EEN GEVAL APART

Middenstandsnieuws uit Aalst

Sebastien Libens en Peter Heyrman

KADOC mocht onlangs een mooie reeks tijdschriften en archivalia ontvangen van het Aalsterse Algemeen Middenstandsverbond (AMV). Vooral de nagenoeg volledige collectie van het blad *Middenstandsnieuws* (1956-2000) springt daarbij in het oog. Ze vormt een mooie aanvulling op de al brede en zeer diverse collectie periodieken van kmo- en zelfstandigenorganisaties die KADOC bewaart. Die omvat zowel publicaties van algemene of interprofessionele verenigingen als tal van beroepsbladen en dat in een zeer ruim chronologisch perspectief (ca. 1880 tot vandaag).

Het rijke en lokaal sterk verweven organisatieveld in de regio Aalst heeft altijd een wat particularistische reputatie gehad. De daensistische erfenis speelde daar ongetwijfeld mee. Vakorganisaties, werkliedenbonden, mutualiteiten en coöperaties in de Denderstad voeren een eigen koers en toonden zich vaak weinig volgzzaam ten aanzien van de ordewoorden van nationale koepelstructuren en hun veelal Brusselse secretariaten. Ook de Aalsterse organisaties van zelfstandige ondernemers stonden op hun onafhankelijkheid.

Tijdens het interbellum viel die houding nauwelijks op: de hele middenstandsbeweging in België werd toen gekenmerkt door regionaal en lokaal particularisme. Zij die wel bouwden aan sterkere, nationale structuren, moesten steeds opnieuw opboksen tegen eigengereide plaatselijke bestuursleden en politici. Die hadden in hun stad of gemeente vaak moeizaam clusters van zelfstandigenverenigingen gevormd, ondersteund door allerlei dienstverlenende initiatieven: leersecretariaten, kantoren voor fiscaal en boekhoudkundig advies, sociale secretariaten, verzekerings- en kredietmaatschappijen. Dat was ook het geval in Aalst, waar lokale middenstandsbonden ook nauw gelieerd bleken aan wijkverenigingen van winkeliers en ambachtsslui, de zogenaamde 'dekenijen'.

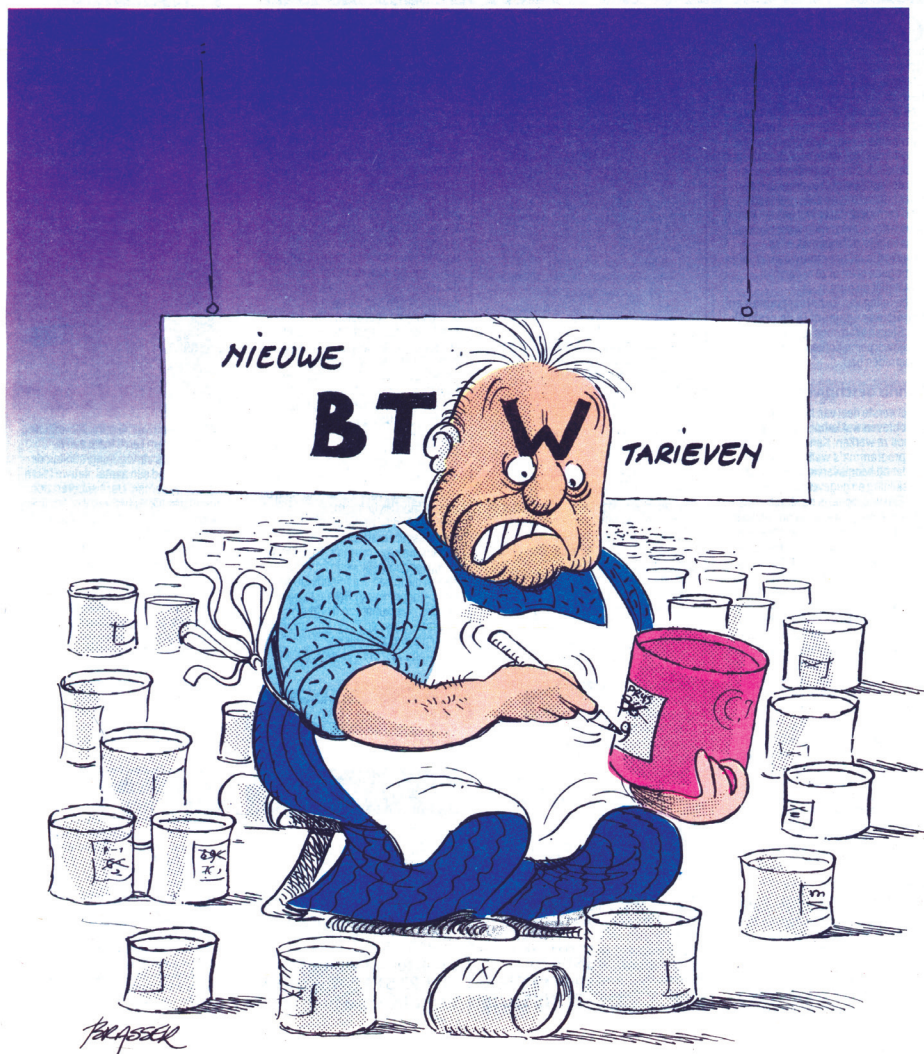
Na de Tweede Wereldoorlog keerde het tij. Met het Nationaal Christelijk Middenstandsverbond (1948) groeide in Vlaanderen eindelijk een landelijke interprofessionele koepel die de belangenverdediging van de kmo krachtig ter hand nam. NCMV-secretaris

middenstands nieuws

BELGIE-BELGIQUE
P.B.
GENT X
3/285

Officieel orgaan van het Algemeen Middenstandsverbond 37ste jaargang - 14 april 1992 - nr. 8 - afgiftekantoor Gent X

Voorpagina van
het Middenstands-
nieuws van 14 april
1992, met een car-
toon van Brasser.

Gaby Vandeputte (1917-2002) ontwierp een plan om het nationaal verbond te versterken. De provinciale koepels moesten verdwijnen en arrondissementele verbonden zouden rechtstreeks onder het gezag van het nationaal secretariaat worden geplaatst. Het Aalsterse NCMV-gewest, dat zich altijd wat ongelukkig had gevoeld in het Provinciaal Middenstandsverbond van Oost-Vlaanderen van baron Fernand Van Ackere (1878-1958), juichte die plannen toe.

Op eigen kracht

Maar al snel beklagde secretaris Gustaaf Cooreman (1908-1966) zich over de “dictatuur van Brussel”. Nadat er gedurende enkele jaren geruzied werd over de vertegenwoordiging van Aalst in de nationale organen, over de inhoud van het NCMV-weekblad *De Middenstand* en vooral over het lidgeld, barstte in 1954-1955 de bom. Cooreman stapte met zijn secretariaat uit het NCMV en zocht toenadering tot een andere scheurgroep, het Algemeen Christelijk Middenstandsverbond (ACMV) van de Antwerpse voorman Frans Lambrechts (1905-1990). Door die - waarschijnlijk zeer korte - samenwerking kreeg de Aalsterse scheurgroep haar naam, namelijk Algemeen Middenstandsverbond (AMV).

In januari 1956 verscheen het eerste nummer van het AMV-orgaan *Middenstandsnieuws*. Cooreman en zijn medewerker Luc Van Dorpe (1930-2010) bouwden de werking uit op twee sporen: syndicale belangenverdediging en dienstverlening. Daarin verschilde het AMV dus niet erg veel van bijvoorbeeld het NCMV en zijn regionale secretariaten. Zelfstandigen werden samengebracht en geïnformeerd, hun belangen verwoord. De AMV-diensten hielpen hen bij boekhouding, fiscale en sociale verplichtingen, de zoektocht naar leerlingen en personeel ... Ook de standpunten en politieke eisen die AMV formuleerde, waren in belangrijke mate dezelfde als die van andere organisaties. Maar Cooreman en Van Dorpe profileerden hun organisatie als een neutrale belangenverdediger, de toon van *Het Middenstandsnieuws* was wat forser en ook CVP-mandatarissen werden op de korrel genomen. Omdat de achterban van het AMV in overwegende mate uit winkeliers bestond, kwamen hun specifieke belangen nadrukkelijk aan de orde: bijvoorbeeld reglementering van de handelspraktijken, handelshuurwetgeving, strijd tegen de grootdistributie enzovoort.

Meer dan Aalst

Na het overlijden van Cooreman in 1966 nam Van Dorpe de feitelijke leiding van de organisatie en het dienstensecretariaat over, maar het duurde nog tot 1983 vooraleer hij ook AMV-voorzitter werd. Aanvankelijk bleef het werkingsbereik van het AMV beperkt tot de Aalsterse regio. Maar dankzij een intensievere samenwerking met de dienstengroep Securex, waarmee al werd samengewerkt sinds 1973, groeide de vereniging in de jaren 1980 fors aan

en kreeg ze een nationale dimensie, met secretariaten in heel Vlaanderen (Brugge, Gent, Hasselt, Zottegem, Antwerpen ...). Het maandblad *Middenstandsnieuws* had na een grondige make-over in 1984 een oplage van 50.000 exemplaren; twee jaar later rapporteerde AMV een ledenbestand van 51.403. Maar na de herziening van de samenwerkingsovereenkomst met Securex in 1987 viel het ledenaantal fors terug.

AMV zocht naar andere bondgenoten, maar bleef toch op zijn onafhankelijkheid staan. Met het Roeselaarse Verbond van Ambachten en Neringen bestonden al langer goede contacten. In Aalst en Kortrijk werd tot 1989 samengewerkt met een Neutraal Verbond der Middengroepen; in 1993-1994 werd een mislukte poging ondernomen om een confederatie te vormen met het Liberaal Verbond van Zelfstandigen (LVZ). In 2000 werd gesproken met het Neutraal Syndicaat voor Zelfstandigen (NSZ). Ook vanuit het NCMV werden verschillende pogingen ondernomen om het AMV weer in de eigen rangen te krijgen, bijvoorbeeld door Paul Akkermans (1923-2007) en Petrus Thys (*1933). Maar de gesprekken sprongen telkens af. Na het afscheid van Van Dorpe in 2001, werd het AMV herdoopt tot 'Onafhankelijke Organisatie voor Ondernemers vzw', kortweg Odrie. Het *Middenstandsnieuws* werd toen hernoemd tot *O3 Magazine*. Toen werd duidelijk een tijdperk afgesloten.

Middenstandsnieuws

De AMV-archivalia werden aan KADOC overgemaakt door het KMO Service Center in Aalst, op initiatief van directeur René De Groote. Vooral het maandblad *Middenstandsnieuws* biedt een mooie kijk op de weg die het Aalsterse middenstandsverbond in de tweede helft van de twintigste eeuw heeft bewandeld. De door de organisatie verwoorde standpunten en de rol van haar mandatarissen in lokale en regionale overlegorganen komen duidelijk aan bod. Maar het blad wilde toch vooral aan zijn lezers laagdrempelige informatie bieden, ietwat aansluitend bij de dienstverlening van zijn secretariaten. Elke jaargang biedt een caleidoscoop van artikels over zeer diverse juridische, sociale en fiscale kwesties. Ze leren veel over de alsmaar wijzigende administratief-reglementerende context waarin zelfstandigen en kmo's hun activiteiten ontplooiën. De lange periode waarin het tijdschrift verscheen (bij belangenorganisaties van zelfstandige ondernemers beslist een zeldzaamheid) en de continuïteit in de redactie maken van *Middenstandsnieuws* een bijzondere bron voor sociaal-historisch onderzoek over dat onderwerp.

UNEXPOSED

Fotocircuit Leuven in KADOC

Roeland Hermans

Het Leuvense fotografieplatform UNEXPOSED toont op 6 locaties in Leuven, waaronder KADOC, werk van 29 binnen- en buitenlandse fotografen, elk met hun unieke kijk op mens en wereld. De bezoeker ontdekt het werk van fotografen die zelden of nooit tentoonstelden in België en krijgt op die manier een gevarieerde en gedurfde staalkaart van de hedendaagse fotografie.

In KADOC stelt de Nederlandse Marieke ten Wolde haar project *Freeing the fish* voor, waarvoor ze meermaals naar Tibet trok. Zoek hier geen heftige protesten of politieke statements, maar eerder een weergave van het leven van alledag. Met *Transit 51* stapt fotografe Lisa Van Damme in het dagelijkse leven van asielzoeksters in het Klein Kasteeltje. Ze ontdekt hun verhalen, hun geheimen en hun verleden, maar ook en vooral hun dromen en hoop voor de toekomst. Frederic Vanwalleghem toont de fotoreportage die hij maakte op de Filippijnen na de doortocht van de tyfoon Haiyan. *Landschappen* is tot slot een hommage aan de Leuvense fotograaf Paul Vandepitte (1953-2003).

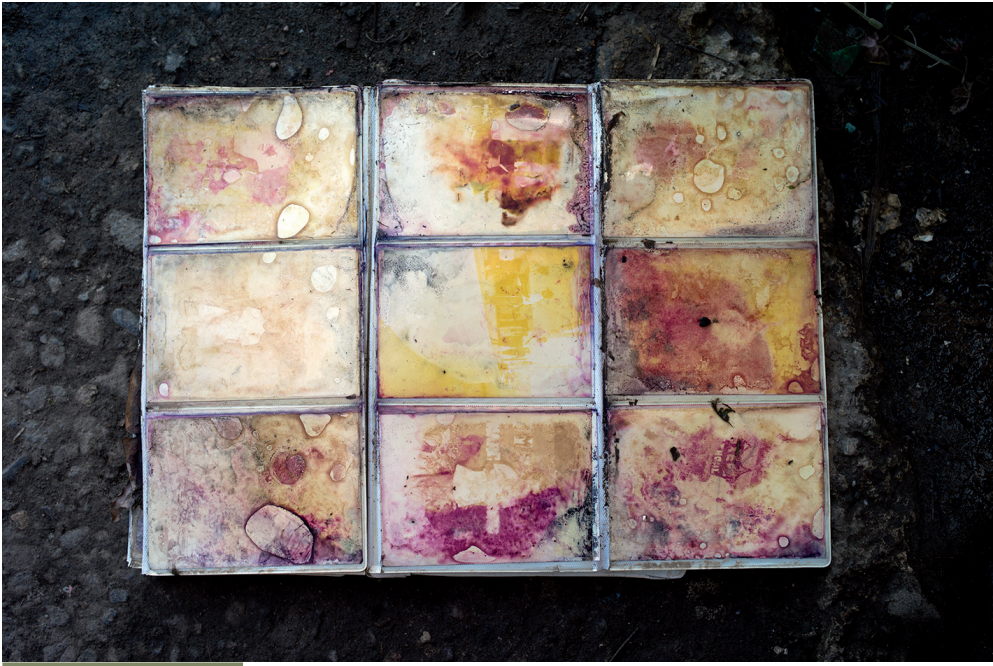
U kunt de tentoonstelling bezoeken van 12 tot 21 september, elke dag, dus ook op zaterdag en zondag. Op zaterdag 13 september om 18 uur vindt in KADOC een debat over documentaire fotografie plaats met Marieke ten Wolde, Lisa Van Damme en Joris Hermans. Alle praktische informatie en een overzicht van andere randactiviteiten vindt u op www.unexposed.be.

© Marieke ten Wolde

© Lisa Van Damme

©Frederic Vanwalleghe

© Paul Vandepitte

EMOTIONELE MOMENTEN

Van tijd tot tijd beleven historici een 'emotioneel' moment. Het is een moment, waarover we het onder collega's soms hebben (en dat te onderscheiden is van een 'zwak moment' dat we ook allemaal wel eens kennen), waarop we gelukkig zijn dat we historici (of desnoods zelfs kunsthistorici) zijn, waarbij we zeggen 'daarvoor doen we het', een moment dat we via Facebook ontelbare keren – enige overdrijving mag – willen laten 'liken'.

Zulke 'emotionele' momenten ontmoet ik – ik zoek ze niet, ze worden me aangeboden – de laatste tijd regelmatig bij mijn onderzoek naar de jezuïet Pieter Jan De Smet (1801-1873). Die verwierf grote bekendheid als missionaris bij de indianen in Noord-Amerika. Hij verkende er de nauwelijks in kaart gebrachte Far West en won het vertrouwen van de autochtone bevolking. Hij verdiepte zich in haar cultuur en levenswijze, die onder toenemende druk stonden, en trad op als bemiddelaar in conflicten en vredesgesprekken tussen de Native Americans en de Amerikaanse regering. De Smet – de indianen noemden hem de 'Grote Zwartrok' – geniet tot op vandaag grote erkenning in de Verenigde Staten, terwijl hij hier nagenoeg onbekend is.

Het De Smet-onderzoek is een samenwerking met het Antwerpse MAS en de provincie Oost-Vlaanderen en moet in 2016 leiden tot een prestigieuze tentoonstelling in het Gentse Caermersklooster. Een subsidie van de Vlaamse overheid laat bovendien een degelijke prospectie toe, tot zelfs in de Verenigde Staten. Die bracht ons onder meer al in musea in Stuttgart en Freiburg, liet ons in Parijs kennismaken met joviale Amerikaanse experts en maakte het mogelijk ons te verdiepen in het generalaatsarchief van de jezuïeten in Rome. Dat leverde 'emotionele' momenten op zoals het vastnemen, met gepaste handschoenen weliswaar, van een mocassin met een berenklaauw, zoals De Smet er ongetwijfeld moet gezien hebben, of het ontdekken van een kaart van de Verenigde Staten uit 1825, met een papiertje dat duidelijk maakt dat De Smet ze nog in handen heeft gehad.

Ook bij het doornemen van het archief van de Vlaamse jezuïeten in KADOC voelen we 'het': een originele brief die De Smet schreef aan zijn familie in Dendermonde, een foto van hem zelf tussen enkele 'chiefs', die hij heeft aangeboden aan een confrater, een van zijn publicaties met een opdracht aan Marie De Nef, de dochter van zijn Turnhoutse 'sponsor'. Telkens komt De Smet dichterbij en geeft hij zovele jaren na datum een 'kippenvelmoment' dat we hopen te kunnen overbrengen tijdens onze tentoonstelling in Gent.

Luc Vints